

Länsstyrelsen
Miljöavdelningen
Gösta Regnéll
205 15 Malmö

Våtmarksstrategi för Skåne – Fler, större, grönare och mångsidigare

Naturskyddsföreningen i Skåne (SNF Skåne) har fått rubricerat ärende för beaktande. Redan titeln verkar lovande, med en underrubrik som ger antydningar åt faktorer som vi anser viktiga och eftersträvansvärda i arbetet med att skapa fler våtmarker i Skåne. Vi ser också mycket riktigt positivt och angeläget på att strategin har tagits fram för ett ökat och – *inte minst* – mer ändamålsenligt återskapande och anläggande av våtmarker i det skånska landskapet. Det är ett ambitiöst material som tar upp frågor vi borde ha tagit tag i för länge sedan. Skåne behöver sannerligen mer mångsidiga våtmarker och detta slås fast redan i redovisningen av strategins syfte på sidan fyra. Dokumentet kan också mycket riktigt vara den plattform vi sökt för det vidare arbetet med skånska våtmarker.

Det är som sagt ett ambitiöst förslag, lite väl ambitiöst faktiskt. För den största bristen är förstås själva utförandet – takten måste mer än tredubblas för att enbart målet med arealen våtmarker som skall restaureras eller skapas skall uppnås. Det är förstås om inte omöjligt så extremt svårt. Men samtidigt som det är viktigt att uppnå uppsatta mål skall man inte stirra sig blind på siffror. En välplanerad, välhävdad våtmark på fem hektar på Söderslätt kan vara mer ”värd” än 50 hektar dammyta i redan sjörika Nordostskåne – men i statistiken är den förra ”bättre”. Prioriteringar kan alltid diskuteras. Våtmarker är i *alla* sina former mycket viktiga och SNF Skåne välkomnar förstås vartenda nytt eller restaurerat vatten, oavsett storlek eller syfte. Men särskilt välkomnar vi stora och/eller välplanerade projekt bättre än små, enklare dagvattendammar.

Vad gäller prioriteringar gillar vi inte kartan som på sidan 7 visar, att de kustnära delarna av avrinningsområdena i det västra jordbruksområdet bör prioriteras vad gäller anläggning av våtmarker som fosfor- och kvävefallor. En sådan prioritering är olycklig eftersom det är nödvändigt att utnyttja hela avrinningsområdena för nya eller restaurerade våtmarksanläggningar om den höga målsättningen för våtmarksanläggandet skall kunna uppnås. Vidare bör tillrinningsområdena till sjöar, som Vomb- och Ringsjön, vara prioriterade områden, liksom även sydkustens vattendrag. Det är bra med en karta och det är bra med prioriterade områden – problemet är att stora områden med uppenbara närsaltproblem inte blir prioriterade!

Naturskyddsföreningen i Skåne

Postadress
Box 1013
221 04 LUND

Besöksadress
Nils Bjelkegatan 4B
222 20 LUND

046-13 96 70 pg 9 98 37 - 7, bg 196-2729
046-14 91 14 fax e-post: kansli.skane@snf.se

Tyvär finns det också i strategin lite motsträviga uppgifter som kan tolkas på olika sätt. Det pratas en del om ”traditionella våtmarkstyper”, att dessa är mer eftersträvansvärda (*se t ex sida 5 sista stycket*), men på sidan 9 första stycket sägs det, att ”*det...inte finns en generell eller särskilt eftersträvansvärd våtmarkstyp*”. Lite rörigt blir det. Men vi håller förstås definitivt med vad gäller att de är mer eftersträvansvärda, men anser samtidigt att det bör definieras vad ”traditionella våtmarkstyper” innebär. SNF Skåne kan inte nog poängtera vikten av att våtmarkerna betydligt oftare än idag hävdas med bete eller slätter.

SNF Skåne ser glädjande på det strategiska ”tänk” som genomsyrar förslaget – det är något som känns nytt och fräscht och som vi själva fört fram önskemål om (och det gäller inte bara våtmarksfrågan!). Att aktivt söka upp lämpliga objekt och ta fram verktygen som krävs för detta känns mycket betydelsefullt. Om sedan länsstyrelsen dessutom kunde lämna tillstånd till anläggandet om inga konflikter föreligger, ja då har vi kommit en bit på vägen med både effektivare och snabbare hantering. För att kunna genomföra de större våtmarkprojekt, som alla efterlyser, måste det finnas möjligheter att få tillgång till stora markarealer. Anledningen till att större våtmarker är underrepresenterade bland de nyanlagda våtmarker och dammar som hitintills utförts beror just på svårigheterna att komma åt marken. Ofta är det flera fastighetsägare inblandade. Det behövs därför mycket tydliga instrument för hur detta skall gå till. Ett sätt är att någorlunda marknadsanpassade markersättningar kan betalas ut av staten inom ramen för det våtmarksstöd som finns, vilket också föreslås i strategin. Utöver markersättningen behövs resurser för att kunna hitta och köpa in ersättningsmark, vilket bör kunna ingå i det nya planeringsstödet som föreslås i våtmarksstrategin och ekonomisk ersättning för avstycknings- och lagfartskostnader. En annan möjlighet är att kommunen byter till sig mark för våtmarksändamål. Markbyten efter den danska modellen fungerar inte i Sverige eftersom det knappast finns någon statlig mark att byta med, vilket också konstateras i våtmarksstrategin.

SNF Skåne har i öppet brev till länsstyrelsen daterat juni 2005 kommenterat de orimligt höga kraven som finns på nyskapade våtmarker och dammar för att tillmötesgå fiskeintressen. Det är främst förekomst av öring och risken för att denna skall bli uppäten av gädda när den passerar dammar som åberopas. Även i vattendrag där det med all sannolikhet inte finns vandrande öring, men minsta chans att de skall kunna etablera sig, verkar vara tillräcklig för att kräva långa dyra kanaler runt planerade dammar. Detta är förstås helt oacceptabelt. Länsstyrelsen har att göra en samlad bedömning av de allmänna intressena. Bland annat skall miljömålen ”*Ingen övergödning*” och ”*Myllrande våtmarker*” uppnås och det är därför orimligt att fiskeintresset kopplat till öring skall stoppa och/eller kraftigt fördyra många av de våtmarker som planeras eller måste planeras i Skåne. Visst är det viktigt att öringen och andra fiskar får möjlighet att leva kvar och expandera i våra vattendrag, men det är helt orimligt att de i flertalet fall skall väga tyngre än många andra stora miljöintressen. SNF Skåne ser därför mycket positivt på att detta problem tas upp i det nu aktuella strategiförslaget och utgår nu från att länsstyrelsen ser över sina prioriteringar när det gäller fiskeintressets inflytande på nyskapande av våtmarker och dammar.

SNF Skåne ser vidare mycket positivt på strategiförslagets tankar om höjda ersättningar i vissa fall såväl som att stöden förnyas, t ex är det på tiden att systemet med beträddor införlivas i ersättningsystemet. Kan inte detta skapas inom ramen för EU:s jordbrukspolitik måste det gå att göra det på nationell nivå. Det nuvarande systemet med projektstöd till våtmarker

upphör denna höst – vi utgår från att denna strategis slutliga form avvaktar de nya stödets utformning.

Tillgänglighet vid anlagda eller återskapade våtmarker bör planeras noga redan från början. Genom att styra allmänhetens vistelse i området via stigar, informationsskyltar, fågeltorn eller utsiktsplattformar, kan trygga, ostörda delar av aktuellt område säkras för häckande fåglar samtidigt som markägare styr bort besökare från områden han eller hon helst vill slippa se dem på.

Skall våtmarksarealen öka och mångsidigheten samtidigt breddas, är det av stor vikt att inte bara ersättningarna utan även styrmedlen förändras. Själva tillämpningen av jordbrukspolitiken måste vidgas att införliva även åtgärder i myr- och skogsmarker (inte bara jordbruksmark) samt rekreativmässiga åtgärder som strövstigar och information på plats. Detta förs fram i materialet men hade kanske kunnat lyftas fram då det är relevant för hela strategin.

För att kunna uppnå de mål som omnämns i våtmarksstrategin är det också nödvändigt att ett bra regionalt *geografiskt* planeringsunderlag snarast bör tas fram där det framgår vilka områden som bör avsättas för nya våtmarker. I ett sådant planeringsunderlag bör det också framgå var våtmarksintresset bör stå tillbaka för andra motstående intressen (t ex fiskeintresset) och vice versa, där en konfliktrisk är särskilt trolig.

Kartor med prioriterade områden av skilda slag är intressanta. Ännu mer pedagogiskt blir det förstås när t ex alla groddjurskartorna på sidan 8 görs till en. Då fås en fullödlig bild av en hel artgrupps förekomst. I större skala syns kanske dessutom kommungränserna, vilket såklart är det som flest kanske ser över.

Tabellen på sidan 11, som försöker beskriva flerfunktionaliteten, har väldigt många brister och behöver omarbetas.

Vad gäller konflikter med andra värden (*sidan 11*) nämns i förbifarten restaurering av vattendrag genom avfasning av kanalkanter. Detta är mycket önskvärt på många platser och skulle gott kunna lyftas fram i strategin. Så som det sker idag utförs dikesrensningar inte bara djupare och djupare, utan schaktmassorna läggs upp som vallar på bägge sidor av vattendragen. Det blir en allt snabbare transport av vattnet mot havet och allt färre och mindre naturligt återkommande översvämningar. SNF Skåne kan bara bifalla förslaget om att se över lagstiftningen gällande dikningsföretagen.

Figuren på samma sida är fantastiskt intressant och pedagogisk och borde användas och synas mer. Kan man dessutom uppdatera den till år 2005 vore det ännu bättre. Det är viktigt att ha klart för sig vilken oerhörd hydrologisk förändring som jordbrukslandskapets vattendrag genomgått de senaste 100-150 åren genom att såväl ytvattennivåerna som grundvattennivåerna sänkts kraftigt. Figuren på sidan 12 visar ju också vilka resurser som har legat bakom denna torrläggning av landskapet. Detta förhållande har en avgörande betydelse för förutsättningarna att skapa våtmarker och därmed vilka möjligheter som står till buds. I de flesta fall finns tyvärr ingen annan möjlighet att skapa våtmarker eller vattensamlingar i jordbrukslandskapet än att gräva, eftersom vattennivåerna i åar, diken och kulvertar ligger så djupt.

Strategin nämner flera gånger olika synergieffekter och helhetstänkande vilket är bra. SNF Skåne vill gärna även föra fram tanken på gemensamma åtgärdsprogram för arter med liknande krav, för större effekt och mindre kostnad. Vi håller vidare med om vikten av att skapa större våtmarksprojekt, gärna med kulturarvet som grund.

SNF ser positivt på att man börjat sträva efter att ta hand om vägdagvattnet, bl a genom de dammar Vägverket sedan en tid anlägger i samband med vägbyggen. Men de kan ges en bättre utformning för att bättre gynna mångfalden/naturvärden, t ex genom flackare släntlutningar och att undvika sprängsten och makadam i strandzonen vilket hindrar vegetationsetableringen.

SNF Skåne saknar i materialet genomgående något om strandskyddet. Det är kanske inte rätt forum att i denna strategi ta upp frågan om strandskyddets framtid, men då det finns risk för en försvagning av strandskyddet är det av stor vikt att föra upp det på agendan och tydliggöra strandskyddets roll i den strategi som skall slå an tonen för planeringen av våtmarkerna i Skåne under kanske en lång tid framöver. Vi vill av den anledningen här föra fram en del av våra farhågor, inte minst på grund av att åtgärder som diskuteras i strategin för att öka friluftslivet, riskerar att gå om intet eller försvåras om strandskyddet försvagas.

Vi får inte riskera att friluftsområden nära tätorter hårdexploateras eller att det blir ännu svårare för människor att komma ned till vattnet i områden som täpps till av nya byggnader. Allemansrätten och människors rätt till friluftsliv och hälsa får inte begränsas ännu mer. SNF har under lång tid med oro sett hur skyddet för stränderna urholkats genom en alltför generös och felaktig dispensgivning. Vi har därför sett ett behov av en skärpning, framför allt av tillämpningen av lagen, som kräver att särskilda skäl ska finnas för att ge dispens. De diskussioner som förts om en uppluckring av strandskyddet har oroat oss än mer. SNF anser att det är mycket angeläget för samhället att slå vakt om stränderna – det är knappast en försvagning av reglerna vi behöver utan tvärtom. Antalet dispenser från strandskyddsbestämmelserna har ökat när kommunerna genom delegation från länsstyrelserna har fått möjlighet att fatta besluten.

Utredningar som SNF själv låtit göra nationellt visar hur antalet dispenser särskilt i vissa kustkommuner är stort. Det som är särskilt anmärkningsvärt är grunden för dispenser. Enligt vår uppfattning har lagen tillämpats felaktigt. I stället för att ge dispens *när särskilda skäl finns* har kommunerna ofta gjort tvärtom, d v s meddelat dispens *när inga särskilda skäl talat emot*. För att förhindra ytterligare utarmning vill SNF se en skärpning av tillämpningen och dessa synpunkter har framförts till regeringen. Detta skedde i ett läge då flera glesbygdskommuner uppvakttat regeringen om lättnader i skyddet.

Vi menar att strandskyddet på ett mycket viktigt sätt bidrar till att garantera tillgänglighet för det rörliga friluftslivet. Detta är helt i linje med regeringens egna ambitioner när det gäller den framtida naturvården. Enligt SNF:s mening bör därför strandskyddet inte försvagas utan i stället skärpas genom att tillämpningen blir bättre.

SNF är också skeptisk till om kommuner på ett tillfredsställande sätt utreder och lägger förslag med tillräcklig hänsyn till friluftsliv och biologisk mångfald. Detta med tanke på den bristfälliga kompetens som många kommuner har. Ett grundläggande skäl till förslag om lättnad är att en utveckling i glesbygden sägs underlättas om man får större möjlighet att ge dispenser. SNF ifrågasätter det sakliga underlaget till detta. Vår bedömning är att helt andra faktorer är avgörande om man vill bo kvar eller flytta till glesbygden. Därutöver torde tillgången till orörd strandnära natur för ett rikt friluftsliv vara en mycket attraktiv faktor. En försvagning av strandskyddet skulle försämra möjligheterna för många tillfälliga besökare, turister samt regionens egna invånare att utnyttja stränderna. Det skulle även minska området attraktionskraft för inflyttare och försämra livskvaliteten för många för att tillgodose en minoritet.

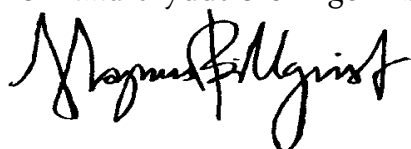
Sammanfattningsvis bedömer vi att det finns stor risk för en ytterligare försvagning av strandskyddet i praktiken, tvärtom mot lagens grundläggande intention. Av denna anledning anser vi att strandskyddets roll bör tas upp i våtmarksstrategin.

Vi tycker också att det saknas en mer detaljerad tidsplan för genomförandet av de olika föreslagna åtgärderna. För att få fart på arbetet krävs också en tydlig ansvarsfördelning över vem som gör vad.

Sammanfattningsvis...

Trots mycket tal om mångsidighet anser SNF Skåne ändå, att det i strategin måste förtydligas än mer, att våtmarker måste anläggas som en del av en helhet. Ibland dock med särskilda mål för ögonen, som t ex för att gynna vadare. Vi vill se allt mer skapande/bevarande/utvecklande av *våta marker* – som fuktängar, grunda och välhävdade mader. Vi vill se större projekt, dammar med öar och revlar och lättillgängliga, välplanerade tätortsnära våtmarker. Vi vill att länsstyrelsen får de verktyg och de resurser som krävs för att genomföra de tankar som genomsyrar förslaget på våtmarksstrategi. Vi vill också att vi i den ideella sektorn än mer ges möjlighet att medverka med vår kompetens och lokalkännedom. Med de i strategin utpekade nyckelorden ”*fler, större, grönare, mångsidigare*” borde vi kunna rikta blickarna framåt mot ett blötare och varierat ”våtmarksskåne”. Det ser vi fram emot.

För Naturskyddsföreningen i Skåne

Magnus Billqvist, länskonsulent

Som ren kuriosita: På sidan 12, stycket längst ner omnämns ”Naturvårdsföreningen i Skåne”. Vi utgår från att det är oss det syftar på, men det har aldrig funnits en förening med det namnet. Vi har hetat Skånes naturskyddsförening och sedan Skånes Naturvårdsförbund men från 2001 heter vi Naturskyddsföreningen i Skåne.

NATURSKYDDSFÖRENINGEN I SKÅNE (SNF Skåne) är en ideell förening som bildades 1910 och som sedan 1978 är länsförbund inom Svenska Naturskyddsföreningen. Vid årsskiftet 2005/06 hade SNF Skåne ca 18 500 medlemmar. Länsförbundet ansvarar för Naturskyddsföreningens regionala frågor och samordnar frågor som berör många kretsar. SNF Skåne har som sin uppgift att bland annat företräda natur- och miljövårdens intressen. Se mer på www.skane.snf.se

